

BRAAKBALLEN UITPLUIZEN, EEN WAARDEVOL HULPMIDDEL BIJ ANDERE ONDERZOEKEN

D.A.Jonkers.

Om braakballen te kunnen uitpluizen moeten deze eerst verzameld worden. Van een heleboel soorten zijn ze onder de slaapplaatsen te vinden, in de omgeving van of in de nesten of op plaatsen waar prooien werden gegeten. Het zoeken naar braakballetjes van kleine vogels vereist een speciale techniek. Men dient daarbij goed te letten op de speciale bewegingen die zij maken als zij een braakballetje produceren.

Een braakbal is een samenstelling van onverteerde delen van vogelvoedsel, dat niet wordt uitgescheiden tegelijkertijd met de excrementen (uitwerpselen), maar wordt opgehoest en uitgeworpen via de bek. Bij sommige soorten zijn de braakballen omgeven door slijmvlies, dat afgestoten is door de maagwond. In de braakbal zitten de resten van de prooidieren, schedelresten, skeletdelen, vogelringen, haren, poten en dekschilden van insecten en allerlei andere onverteerbare zaken. Afhankelijk van de aantasting door het maagzuur van de producent, treft men er meer of minder herkenbare delen in aan. Van de Uilen en Roofvogels is algemeen bekend dat zij braakballen voortbrengen. Tot nu toe is dit bij 60 Europese vogelsoorten vastgesteld. Ook in de tropen komt het verschijnsel voor. Zelfs Honingeters en Bastaardhoningvogels doen het. De Honingeters jagen bij bloemen op insecten, de Zingende Honingeter eet zebravliners en zo zijn er nog wel meer te noemen.

Beperken we ons nu tot de in Nederland voorkomende vogels, dat zijn de volgende soorten of groepen hiervan o.a. te noemen: Blauwe Reiger, Ooievaar, Meeuwen, de reeds genoemde Roofvogels en Uilen, sommige Weidevogels als bijv. Tureluur, Kraai en bijv. Roeken, maar ook de Roodborst en Zangers (Sylvidae). Aan de hand van de vorm en de kleur, gecombineerd met de grootte en de inhoud is vast te stellen van welke vogelsoort de braakbal afkomstig is.

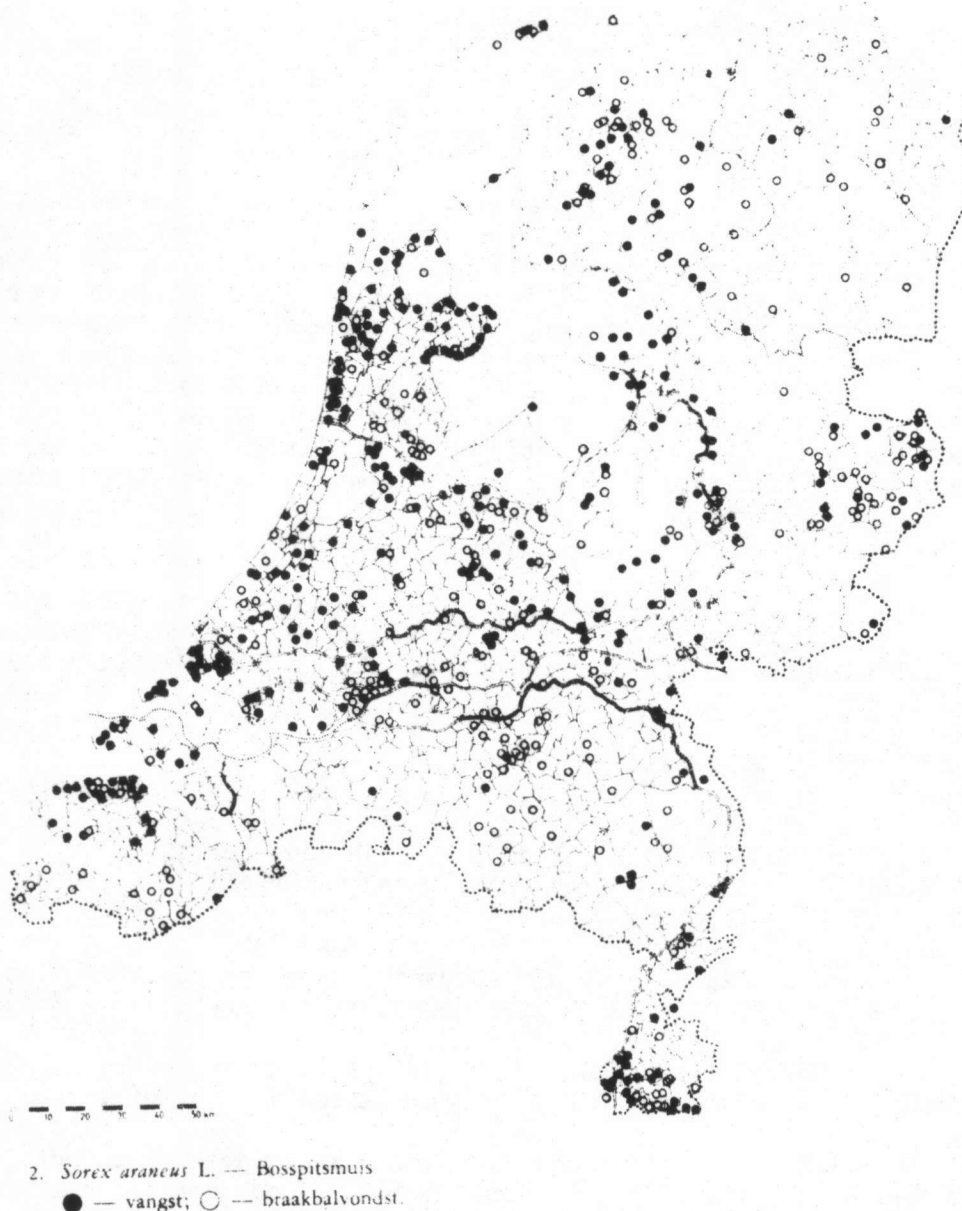
Een Reigerbraakbal bevat behalve muizenresten vaak delen van vissen. Die van een Kerkuil behalve woelmuizen ook veel spitsmuizen, een Bosuil wat meer vogels, een Roek graanresten, een Roodborst harde delen van zaden of insecten en een Waterspreeuw zand en insecten. Om toch aan bindend materiaal te komen wordt dit gezocht. Zo zijn er gevallen bekend van braakballen ingebed in cellofaan en papier, van een Steenuil die hiervoor rubberband gebruikte, maar ook van een Ransuil met stearine. Dit laatste werd veroorzaakt door het voedselgebied van de Uil. Er werd gejaagd op muizen die zich op het afvalterrein van een kaarsenfabriek ophiielden.

Als laatste de onderzoeksmogelijkheden die het uitpluizen van braakballen bieden. In de praktijk worden hiervoor het meest de braakballen van Kerkuil, Ransuil en Bosuil gebruikt.

Aan de hand van de inhoud is vast te stellen welke zoogdieren er in het jachtgebied van de Uil voorkomen. Wanneer er braakbalonderzoek over het hele land wordt gedaan is het mogelijk een verspreidingskaart van een aantal muizen soorten te tekenen (zie voorbeeld). Ook is na te gaan in welke biotopen de vogels foerageren als we de muizenbiotopen kennen. Andere gegevens die we kunnen verkrijgen zijn: samenstelling van het voedselpakket, verandering van het voedselpakket in het seizoen of over het jaar of een reeks jaren, het resultaat van de samenstelling van het voedsel op de conditie van de vogel in het seizoen. Voor entomologen zijn de braakballen interessant omdat er verschillende insecten zijn die er hun eieren in leggen.

Over de resultaten van braakbalonderzoek zijn reeksen artikelen verschenen die in vogel- en zoogdiertijdschriften zijn gepubliceerd. De publikaties zijn te vinden in universiteitsbibliotheken en de bibliotheek van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden en die van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer in Leersum. Zij zijn op trefwoord gecodeerd. Nuttige en bruikbare publikaties voor hen die aan braakbalonderzoek willen gaan doen zijn:

Voorbeeld: Verspreidingskaart van de Bosspitsmuis samengesteld aan de hand van vangsten en braakbalvondsten.

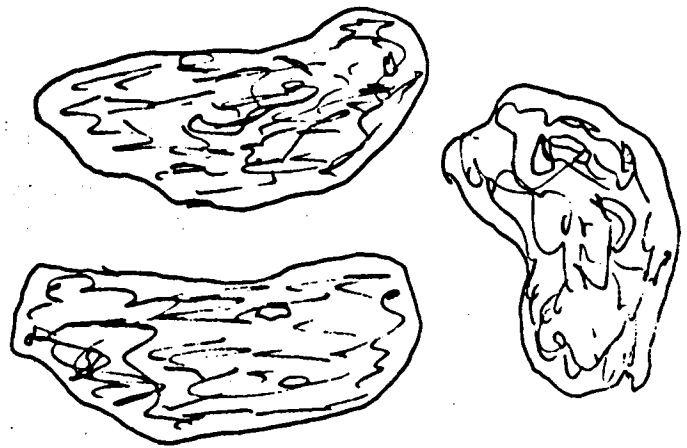
Geraadpleegde literatuur:

- 1 Husson, A.M. 1962: Het determineren van schedelresten van zoogdieren in braakballen van Uilen. Zoologische bijdrage no. 5 Brill Leiden.
- 2 März, Robert 1972: Gewöll und Rupfungskunde. Akademie Verlag Berlin.
- 3 Hoekstra, B.E. van der Straeten en V. van Laar 1977: Handleiding ten behoeve van het inventariseren van landzoogdieren in de Benelux. Wetenschappelijke Mededeling K.N.N.V. nr. 119.
- 4 Straeten, E. van der 1978: Tabel voor braakballenonderzoek. Zoogdierenwerkgroep van de Wielewaaljongeren Turnhout.
- 5 Wijngaarden, A van, V. van Laar en M.D.M. Trommel 1971: De verspreiding van de Nederlandse zoogdieren. Lutra Volume 13:1-3.

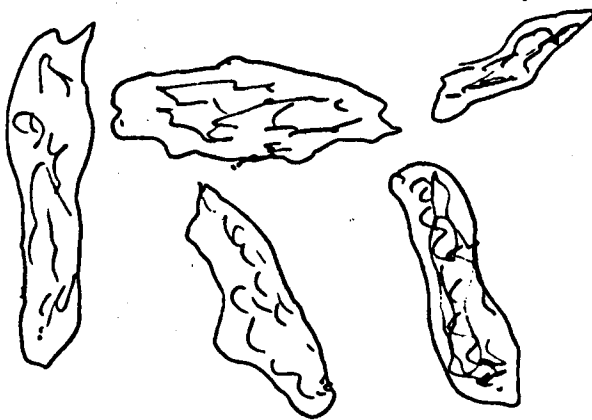
Vorm en grootte van een aantal braakballen van Roofvogels en Uilen

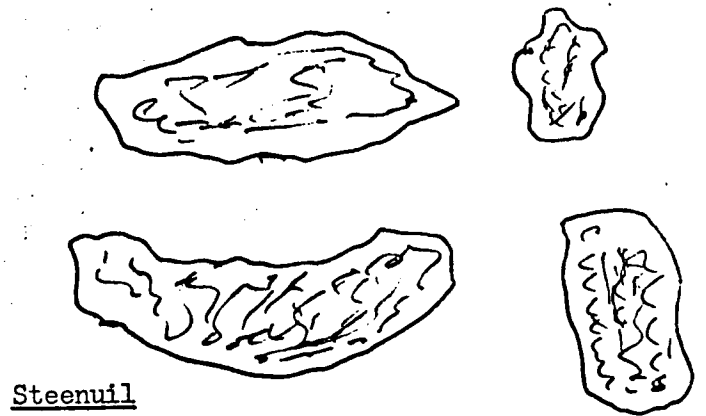
Boomvalk

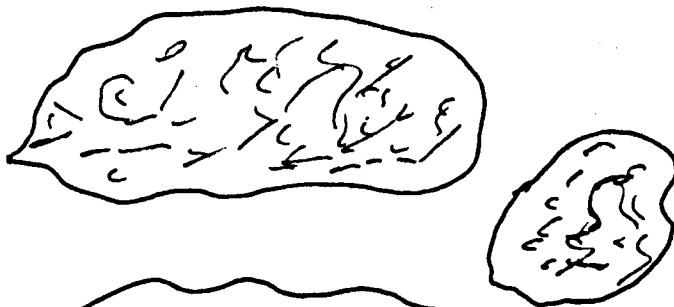
Bosuil

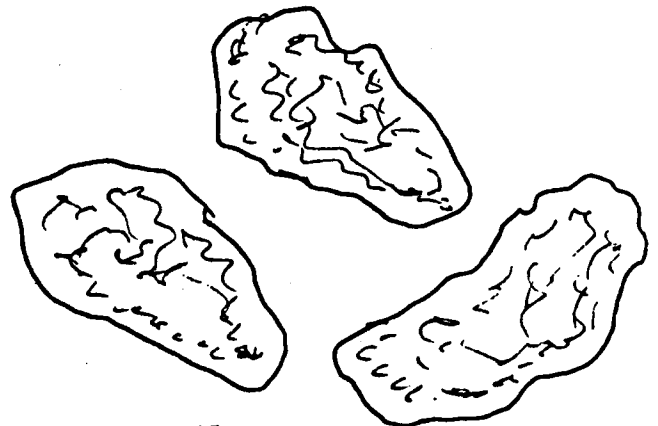
Torenavalk

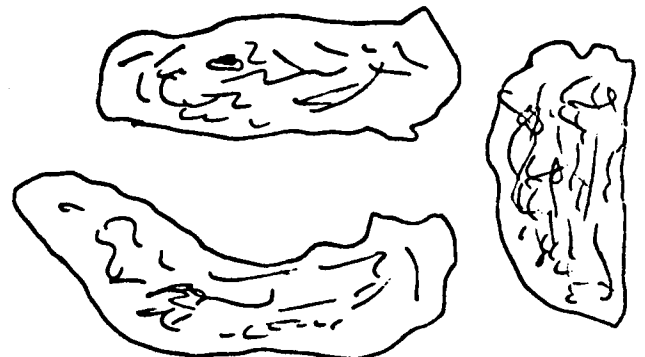
Steenuil

Kerkuil

Bosuil

Velduil